

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ РЕГІОНАЛЬНОГО ВИМІРУ

У статті обґрунтовано механізм реалізації моделі технології виховної діяльності сучасного загальноосвітнього навчального закладу в умовах регіонального виміру.

Ключові слова: виховна діяльність, технологія, сучасний загальноосвітній навчальний заклад, регіональний вимір, педагог-вихователь, професійна діяльність, модель технології, механізм реалізації.

Обраний нами механізм є частиною загальнодержавного механізму реалізації національної системи виховання, який діє як на рівні країни в цілому, так і на рівні регіону, області, міста, району, а також на рівні структур виробництва, організацій, закладів. Існуюча джерельна база із цієї проблеми представлена різноманітними публікаціями, серед яких дослідження О. Газмана, І. Зимньої, А. Леонтєва, В. Петровського, О. Сафоновой, В. Серикова В. Слободженка та ін. Але спеціального дослідження механізму реалізації моделі технології виховної діяльності сучасного загальноосвітнього навчального закладу в умовах регіонального виміру не було.

Мета статті – висвітлення механізму реалізації моделі технології виховної діяльності сучасного загальноосвітнього навчального закладу в умовах регіонального виміру.

Обраний нами механізм є соціально-педагогічним, у якому відображаються причинно-наслідкові зв'язки досліджуваного соціально-педагогічного процесу. Отже, у нашому випадку наявна множина окремих соціальних і педагогічних механізмів, які діють на різних рівнях територіальних та організаційних структур регіонального соціуму.

Таким чином, під механізмом ми розуміємо як соціальні, так і педагогічні організації або постаті у них, які в цілому забезпечують реалізацію моделі технології виховної діяльності сучасних загальноосвітніх навчальних закладів в умовах регіонального виміру. Ми визначаємо дві ознаки такого механізму. Перша з них складається з людей, які спеціально займаються управлінням (розробляють нормативно-правові документи, матеріали, забезпечують їх використання й охороняють їх від порушень). Друга являє собою складну систему соціальних і педагогічних органів та установ, які перебувають у тісній взаємодії при виконанні своїх безпосередніх функцій, пов'язаних із реалізаціями національної системи виховання на рівні певного регіону.

Визначення сутності й ознак механізму моделі технології виховної діяльності сучасного загальноосвітнього навчального закладу в умовах регіонального виміру спонукало нас до використання ідеї співвідношення загального та окремого, а також ідеї головного ланцюга у будь-якій системі. Щодо першої ідеї філософи стверджують, що якщо ми розпочнемо вирішення конкретних проблем, але не визначимось із позицією стосовно більш загальних проблем, то ми постійно будемо стикатися із загальними проблемами, і це буде суттєво заважати розв'язанню конкретних проблем.

У нашому дослідженні мова йде про технологію навчально-виховного процесу сучасного загальноосвітнього навчального закладу, але у рамках регіонального виміру. Тому доцільно вирішення проблем окремих технологій окремих загальноосвітніх навчальних закладів починати з визначення загально-регіональної стратегії в цьому питанні. Ось чому загальна логіка механізму реалізації обраної нами моделі полягає у визначенні концептуальних основ такої загальнорегіональної стратегії. І ось чому до складу офіційних структур органів і постатей входять не тільки загальноосвітні навчальні заклади, їх керівники та працівники, а й вищі регіональні соціальні та педагогічні органи, організації, посадові особи вищого рангу. Використання їх наукового, управлінського, методичного потенціалів дає змогу більш професійно виконувати завдання не тільки розробки та формування загальнорегіональної стратегії, а і її практичної реалізації.

Друга ідея – щодо “головного ланцюга” – вказує на необхідність визначення найважливішого компонента системи, який здатний виконувати системоутворювальну і вирішальну функції та забезпечувати тим самим результативне функціонування системи взагалі. Таким “головним ланцюгом” у нашому випадку повинна стати школа як центр тотальної інтеграції виховних потенціалів усіх суб’єктів регіонального середовища.

На перший погляд, ми маємо справу з явною суперечністю розробленого нами механізму, коли загальнорегіональну стратегію розробляють одні, а вирішальна роль і виконання покладається на інших. Але це не так, оскільки мова йде про різні рівні механізму – стратегічний і тактичний, а також про наявність у кожному з них “головних ланцюгів” різного призначення. Раніше ми вказували, що в обраному соціально-педагогічному механізмі має право бути певна множина окремих механізмів різних рівнів та призначення. Ось чому процес функціонування механізму реалізації моделі складається з такої сукупності дій: здійснення соціальної діагностики виховного середовища регіону, визначення викликів регіонального середовища до соціалізованості випускників шкіл, розробка загальнонаціональної стратегії вирішення цих викликів, розробка стратегічних і тактичних заходів щодо практичної реалізації регіональної програми дій та організація самого практичного етапу реалізації.

Звідси ми бачимо, що важливою складовою механізму реалізації моделі є організаційно-методичне забезпечення як на рівні регіону взагалі, так і у кожному місті та районі зокрема. Перш за все, таке організаційно-методичне забезпечення буде досить різноманітним за формами та методами, але подібне за суттю. Для таких промислових регіонів, як Донецький, Харківський, Дніпропетровський тощо, де розміри, обороти та чисельність зумовлюють значні обсяги роботи цільового характеру, бажано мати розвинуту систему організаційно-методичного забезпечення роботи з вирішення проблем виховної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів саме в умовах регіону. *По-перше*, в усіх представницьких і виконавчих органах державної влади визначатимуть структури організацій або посадових осіб, які безпосередньо будуть відповідати за здійснення заходів щодо розробки регіональної стратегії й тактики виховної діяльності сучасних загальноосвітніх навчальних закладів в умовах регіонального виміру. В обласних, міських і районних радах – це постійні комісії з питань освіти, молодіжної політики, родини, фізичної культури та спорту. На рі-

вні виконавчої влади (обласна та районні адміністрації, мерії міст) – це заступники голів і підлеглі їм відповідні структури, які курують питання виховання, освіти, молодіжної політики. Ці органи та посадові особи ініціюють або беруть безпосередню участь у закріпленні необхідних функцій структурних підрозділів і працівників, порядок взаємодії між ними, виділяють необхідні матеріальні та фінансові ресурси, а також проводять інші необхідні заходи. *По-друге*, обласні, міські та районні органи державної влади й управління при прийнятті нормативних актів зобов'язані співвіднести ці рішення та документи із загально-регіональними пріоритетними орієнтирами щодо організації національного виховання як на рівні регіону в цілому, так і на рівні певного загальноосвітнього навчального закладу. Або розробляють і ухвалюють цільові документи, рішення, постанови, які безпосередньо стосуються проблем технології виховної діяльності сучасного загальноосвітнього навчального закладу в умовах регіонального виміру. *По-третьє*, систематично, але не рідше ніж 1–2 рази на рік розглядаються перебіг і результати реалізації запланованих дій та заходів на засіданнях обласних, міських, районних рад, відповідних адміністрацій тощо.

Аналогічна робота здійснюється й на рівні підприємств, організацій, відомств, навчально-виховних дитячих і молодіжних та інших закладів. Ця робота здійснюється і шляхом виконання рішень вищих органів влади та організацій, а також за власною ініціативою. Загальна логіка механізму реалізації технології виховної діяльності сучасного загальноосвітнього навчального закладу в умовах регіонального виміру подана на рис. 1.

При моделюванні механізму реалізації моделі технології виховної діяльності сучасних загальноосвітніх навчальних закладів в умовах регіонального виміру ми вважаємо за доцільне виходити з того, що такий механізм є явищем надзвичайно мінливим у часі. Також потрібно враховувати чинники, які впливають на ефективність функціонування регіонального виховного середовища. Найважливіші з них такі: а) загальнодержавна стратегія у справі національного виховання школярів під час їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах; б) чинники, що мають специфічний вплив на технологію виховної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів саме в регіоні (демографічна ситуація, мережа загальноосвітніх навчальних закладів та інших навчально-виховних закладів, регіональні традиції щодо проблем виховання взагалі та підростаючого покоління зокрема, фінансово-економічні та культурні можливості регіону); в) організаційні, кадрові та фінансові чинники (створення й діяльність органів представницької та державної влади з питань виховної роботи; увага й особистісна моральна відповідальність керівництва області, мість, районів, а також знакових регіональних постатей за стан справ у вихованні учнівської молоді; наявність педагогічних, соціальних, психологічних та інших кадрів, здатних на професійному рівні вирішувати проблеми виховної роботи в умовах регіону; створення інфраструктури дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, досудових, розвивальних, рекреаційних закладів для підростаючого покоління; фінансове та матеріально-технічне забезпечення виховної роботи в регіоні); г) активна участь громадськості та самих учнів у вирішенні виховних проблем (створення громадських організацій дорослих та дітей, наявність об'єднань, рухів, комітетів тощо); д) науково-методичне забезпечення регіональної системи підтримки виховної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів регіону.

Крім цього, механізм реалізації моделі виховної діяльності сучасних загальноосвітніх навчальних закладів в умовах регіонального виміру мав би формуватися, виходячи з кількох принципово важливих положень.

Залежно від специфіки умов у певний період часу в конкретному регіоні, конкретному місті, районі, селищі робиться акцент на загальнонаціональних, державних програмах, законодавчих актах, інформаційних документах чи вводяться додаткові нормативні документи, обласні, місцеві програми, заходи, що не суперечать загальнодержавним і є важливими (уточнювальними, доповнювальними, ініціувальними, випереджальними) для школярів певної місцевості.

У рамках механізму реалізації моделі технології виховної діяльності ЗНЗ нами була запропонована загальна логіка інтеграції та реалізації наявних виховних можливостей усіх суб'єктів регіонального середовища. Відповідно до цієї логіки укладалися різноманітні програми інтеграції або соціального партнерства.

Нами була встановлена вирішальна роль саме наявності регіональної стратегії та відповідної їй програми дій, активної позиції школи як центру тотальної інтеграції виховних можливостей суб'єктів виховного середовища. У такому разі результат був як мінімум прогнозований.

Тому у рамках запропонованого нами механізму реалізації моделі технології виховної діяльності сучасного загальноосвітнього навчального закладу як структурної складової механізму було відпрацьовано перетворення звичайної школи у школу відкритого типу, створення можливостей для виконання функцій центру тотальної інтеграції виховних можливостей суб'єктів регіонального виховного середовища. Під час перетворення забезпечувалась тісніша взаємодія школи та шкільного мікрорайону (або територіальної громади). Таким чином, на практичному рівні відпрацьовується алгоритм механізму інтеграційної взаємодії суб'єктів регіонального середовища при пріоритетному становищі саме школи (рис. 2).

Як суб'єкти відкритого виховного середовища "школи відкритого типу" були задіяні педагогічний колектив, батьки школярів, посадові особи місцевого самоврядування та представники органів самоорганізації населення.

Такий підхід дав можливість досягти таких проміжних результатів, як створення соціально регіонально орієнтованого середовища школи та педагогізації територіальної громади (педагогічне орієнтування, насичення виховним потенціалом місця проживання), що згодом забезпечувало підвищення ефективності соціалізації школярів. Завдяки такому підходу запропонований нами механізм реалізації моделі технології виховної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів набував ознак прогнозованості, керованості, високої практичної спрямованості та результативності.

Окремо слід сказати про критерії функціонування механізму реалізації моделі технології виховної діяльності сучасного загальноосвітнього навчального закладу в умовах регіонального виміру. При розробці критеріїв ми спиралися на критеріальну систему, розроблену С. Савченко для визна-

чення ефективності регіонального освітнього простору щодо соціалізації студентської молоді. Дослідник ці критерії визначає як супутні, прояв (вплив) яких здійснюється не прямо, а опосередковано через систему взаємозв'язків і відносин, що функціонують в освітньому просторі регіону. Самі по собі вони не визначають спрямованість та результативність соціалізації, але можуть каталізувати чи, навпаки, загальмувати ці процеси.

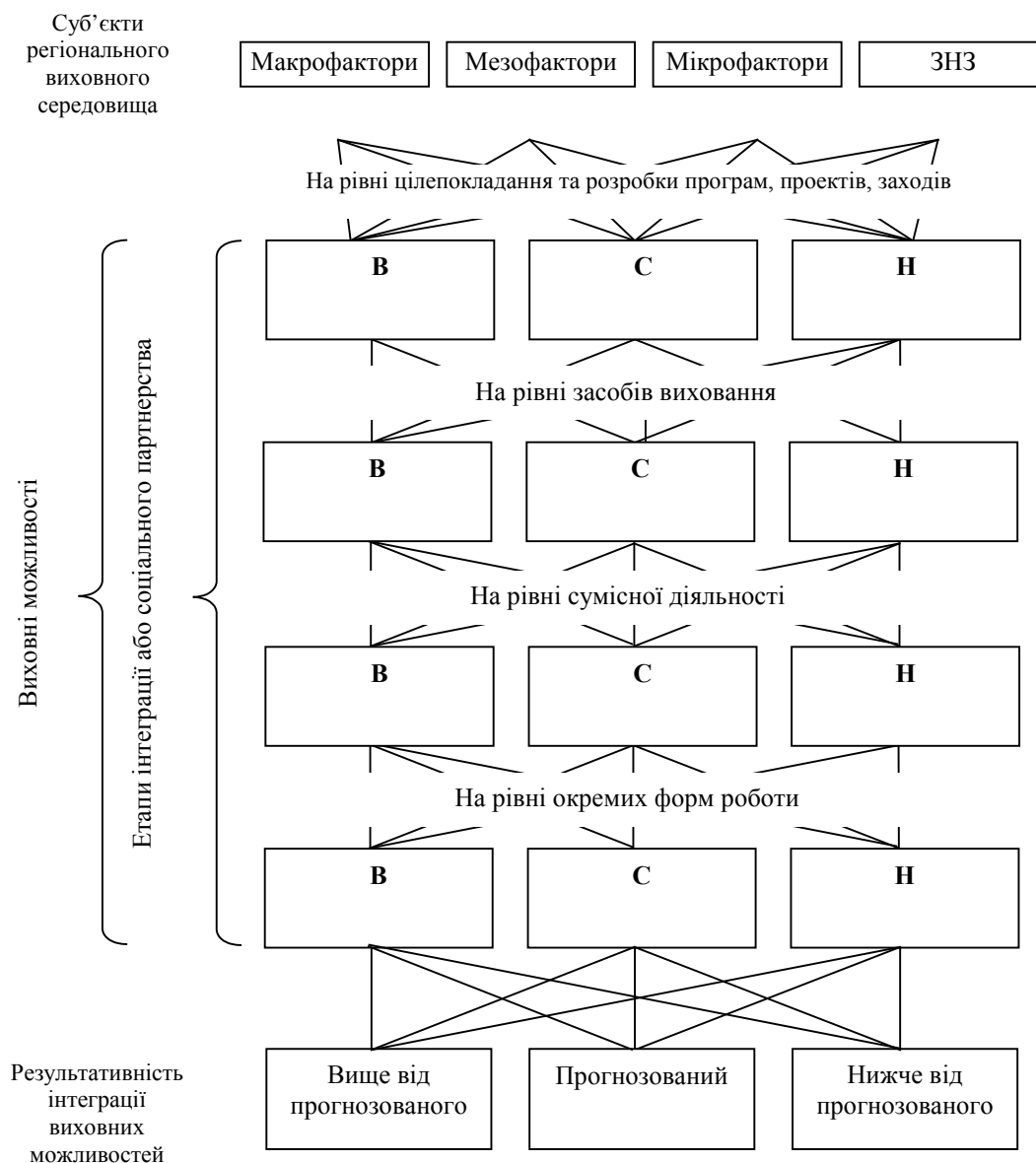

Рис. 2. Загальна логіка інтеграції та реалізації наявних виховних можливостей усіх суб'єктів регіонального середовища

З подібною проблемою зіткнулися і ми, при цьому специфіка нашого дослідження, його прикладна спрямованість, орієнтація на освітньо-виховний простір регіону дали змогу адаптувати запропоновану С. Савченко систему критеріїв оцінювання ефективності механізму реалізації моделі технології виховної діяльності сучасного загальноосвітнього навчаль-

ного закладу в умовах регіонального виміру. Усі критерії поєднані нами у дві великі групи:

1. Критерії, що визначають рівень соціально-педагогічних можливостей щодо формування морально-цільового ставлення до соціалізації школярів сучасного загальноосвітнього навчального закладу в умовах регіонального виміру.

2. Критерії, що визначають рівень соціально-педагогічних можливостей щодо формування морально-вольового ставлення до соціалізації школярів конкретним загальноосвітнім навчальним закладом.

До першої групи критеріїв ми відносимо такі:

1. Доступність для школярів можливостей регіонального виховного середовища щодо соціалізації:

– можливість отримання інформації (за широким спектром – правовим, медичним, педагогічним, психологічним, економічним тощо) щодо викликів регіону стосовно якості соціалізованості випускників загальноосвітніх навчальних закладів;

– наявність у традиціях регіонального виховного середовища досвіду формування у школярів морально-ціннісного ставлення до соціалізації;

– можливість допрофільного та профільного навчання, а також до професійної підготовки школярів з урахуванням регіонального ринку професій, соціально-економічної специфіки регіону;

– можливість безкоштовно отримати професійні консультації, освіти, професійну підготовку відповідно до особистісних якостей, нахилів і потреб;

– різноманітність, гнучкість і мобільність системи навчання, виховання та професійної підготовки.

2. Демократичність системи соціалізації школярів у регіоні:

– можливість громадськості, батьків, соціально-економічного сектору регіону впливати на технологію виховної діяльності загальноосвітнього навчального закладу щодо соціалізації школярів;

– залучення громадськості, представників соціально-економічного сектору, представників представницької та державної влади щодо управління регіональною системою соціалізації школярів;

– відкритість регіональної системи соціалізації школярів;

– гласність під час обговорення проблем технології виховної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів і проблем соціалізації школярів;

– залучення школярів до керівництва регіональною системою соціалізації учнів.

3. Взаємозв'язок регіональної виховної системи із загальнонаціональною системою національного виховання:

– виконання державних нормативно-правових документів із питань національного виховання та соціалізації школярів;

- прояв ініціативи у розробці регіональної нормативно-правової бази виховної роботи зі школярами, забезпечення її відповідності національним критеріям;

- використання національних традицій соціалізації школярів, їх адаптація до умов регіону.

4. Кадрове забезпечення регіональної системи виховної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів щодо соціалізації школярів:

- співвідношення кількості соціальних і педагогічних кадрів, які мають відповідну підготовку з проблеми соціалізації школярів під час виховної діяльності з обсягом роботи цього напрямку;

- наявність умов для підвищення кваліфікації та підготовки кадрів до організації виховної роботи з питань соціалізації школярів.

5. Наявність у регіоні розвинутої структури дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів, рекреаційних та інших закладів для навчання, виховання та соціалізації школярів:

- наявність мережі відповідних загальноосвітніх навчальних закладів, їх відповідність викликам регіону;

- наявність мережі шкіл із різними напрямками профільного навчання, яка відповідає соціально-економічним особливостям регіону;

- наявність мережі закладів додаткової освіти та позашкільних навчальних закладів;

- регулярне проведення заходів, акцій, свят, вечорів з проблем виховання і соціалізації школярів;

- наявність сумісної роботи органів управління освіти, молодіжної політики, культури, фізичної культури тощо.

Другу групу критеріїв становлять:

1. Зміст навчально-виховного процесу сучасного загальноосвітнього навчального закладу:

- діяльність загальноосвітнього навчального закладу як школи відкритого попиту з функціями центру тотальної інтеграції виховного потенціалу всіх суб'єктів регіонального виховного середовища;

- наявність у загальноосвітньому навчальному закладі цільової моделі технології виховної діяльності у вигляді чітко фіксованої концепції;

- наявність у загальноосвітньому навчальному закладі оригінальних традицій використання технології виховної діяльності школярів;

- посилена красназнавча (регіональна) спрямованість навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі;

- наявність позакласної та позашкільної роботи на умовах інтеграції усіх факторів регіонального виховного середовища;

- наявність у загальноосвітньому навчальному закладі здорової, доброзичливої психоемоційної атмосфери;

- задоволеність школярів і їх батьків організацією та результатами соціалізації учнів з урахуванням регіональних викликів.

1. Кадрове забезпечення системи навчально-виховної роботи та соціалізації у загальноосвітньому навчальному закладі:

- наявність кадрів відповідної підготовки;
- намагання педагогів-вихователів використовувати технологію виховної діяльності, яка спрямована на формування морально-ціннісного ставлення до соціалізації;
- наявність у загальноосвітньому навчальному закладі системи відповідного методичного забезпечення;
- наявність у загальноосвітньому навчальному закладі системи навчання і методичного супроводу процесу інтеграції та соціального партнерства всіх суб'єктів регіонального виховного середовища;
- наявність системи соціально-педагогічного супроводу роботи педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу у школі як у центрі тотальної інтеграції виховних можливостей усіх об'єктів регіонального виховного середовища;
- гнучкість і різноманітність роботи з питань соціалізації школярів з урахуванням регіонального виміру.

Як бачимо, механізм реалізації моделі регіональної технології виховної діяльності сучасного загальноосвітнього навчального закладу в умовах регіонального виміру являє собою складний і надзвичайно мобільний організм, чутливий до змін у державній політиці у галузі освіти, національного виховання, соціально-економічного розвитку, а також до змін регіональних умов, регіональних ініціатив, творчого пошуку. Разом із тим, механізм відкритий до змін і доповнень відповідно до вимог часу.

На підставі вищезазначеного ми маємо зробити такі **висновки**:

1. Ефективність механізму реалізації моделі технології виховної діяльності сучасних загальноосвітніх навчальних закладів забезпечує загально-регіональна стратегія організації виховання у регіональному середовищі.

2. Механізм реалізації моделі включає структуру управління нею із залученням органів і постатей представницьких та державних організацій, а також громадських об'єднань, рухів, комітетів тощо.

3. Головною ланкою механізму є загальноосвітній навчальний заклад як школа відкритого типу із функціями центру тотальної інтеграції та соціального партнерства.

4. Механізм реалізації моделі має враховувати її структурованість, сектори, напрями діяльності, рівні здійснення (обласний, міський, районний, загальноосвітній навчальні заклади).

5. Етапи механізму реалізації моделі складаються з такої сукупності дій: здійснення соціально-педагогічної діагностики виховних можливостей суб'єктів регіонального виховного середовища; виявлення мети та пріоритетних напрямів виховної діяльності щодо соціалізації школярів з урахуванням регіональних викликів; розробка системи стратегічних і тактичних дій; організація практичної реалізації моделі виховної

діяльності сучасних загальноосвітніх навчальних закладів в умовах регіонального виміру; аналіз результатів і корекція.

6. Критерії ефективності механізму реалізації моделі складаються з двох груп, які дають змогу виявити можливості на двох рівнях – регіону взагалі й окремого загальноосвітнього навчального закладу зокрема.

Список використаної літератури

1. Бех І. У дітей треба виховувати пристрасть духовності / І. Бех // “Освіта України”. – 2011. – № 27–28. – 11 квітня. – С. 14.

2. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д.А. Леонтьев. – 2-е изд., испр. – М. : Смысл, 2003. – 487с .

3. Мудрик А.В. Общение в процессе воспитания : учеб. пособ. / А.В. Мудрик. – М. : Пед. общ. России, 2001. – 320 с.

4. Савченко О.Я. Навчально-виховнесередовище для учнів. Особистісно орієнтоване спілкування // Навчання і виховання учнів 3 класу. – К. : Початкова школа, 2004. – С. 6–19.

5. Харченко С.Я. Дидактические основы подготовки студентов к социально-педагогической деятельности / С.Я. Харченко. – Луганск : Альма-матер, 1999. – 138 с.

6. Харченко С.Я. Социально-педагогические основы подготовки учителя к работе с детскими общественными объединениями : дис. ... д-ра пед. наук / С.Я. Харченко. – М., 1993. – 334 с.

Чернышов Д.О. Механизм реализации модели типологии воспитательной деятельности современного общеобразовательного учебного заведения в условиях регионального измерения

В статье обоснован механизм реализации модели технологии воспитательной деятельности современного общеобразовательного учебного заведения в условиях регионального измерения.

Ключевые слова: воспитательная деятельность, технология, современное общеобразовательное учебное заведение, региональное измерение, педагог-воспитатель, профессиональная деятельность, модель технологии, механизм реализации.

Chernyshov D. Mechanism of the realization of the model of the educational activity's technology of a modern educational establishment under the conditions of the regional measurement

The article deals with the mechanism of the realization of the model of the educational activity's technology of a modern educational establishment under the conditions of the regional measurement.

Key words: an educational activity, a technology, a modern educational establishment, the regional measurement, a teacher-tutor, a professional work, the model of the technology, the mechanism of the realization.